

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

ISSN: 2992-8982 <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA	34
Abdovaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
КАРБОНОВЫЕ КРЕДИТЫ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	61
Абдуллаева Зайнаб Руслановна	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI.....	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	

IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI

Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li
Namangan davlat texnika universiteti PhD
E-mail: jahongir_tohirov@inbox.ru
ORCID: 0009-0004-8038-7117

Annotatsiya. Mazkur maqolada iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik (DXSh) asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash jarayonida yuzaga kelayotgan masalalar tahlil qilingan. Tadqiqotda kredit resurslari qiymatining yuqoriligi, moliyaviy ta'minotning yetarli emasligi, rentabellik darajasi, qarzdorlik holati hamda makroiqtisodiy xatarlarning DXSh loyihalariga ta'siri asoslab berilgan. Shuningdek, moliyaviy barqarorlikni baholash indikatorlarini takomillashtirish va integrallashgan baholash modeli asosida amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: DXSh, iqtisodiy transformatsiya, tadbirkorlik subyekti, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, kredit resurslari, rentabellik, qarzdorlik, moliyaviy barqarorlik, makroiqtisodiy xatar.

Abstract. This article analyzes the issues of improving assessment methods for financial support provided to business entities operating under public-private partnership (PPP) arrangements in the context of economic transformation. The study substantiates the impact of high credit costs, insufficient financial provision, profitability levels, indebtedness, and macroeconomic risks on the sustainability of PPP projects. In addition, directions for improving the system of financial sustainability indicators and practical recommendations based on an integrated assessment model are proposed.

Key words: PPP, economic transformation, business entity, financial support, credit resources, profitability, indebtedness, financial sustainability, macroeconomic risks.

АННОТАЦИЯ. В статье анализируются вопросы совершенствования методов оценки финансовой поддержки субъектов предпринимательства, осуществляющих деятельность на основе государственно-частного партнерства (ГЧП) в условиях трансформации экономики. Обосновано влияние высокой стоимости кредитных ресурсов, недостаточного уровня финансового обеспечения, рентабельности, состояния задолженности и макроэкономических рисков на устойчивость проектов ГЧП. Предложены направления совершенствования системы индикаторов финансовой устойчивости и разработаны практические рекомендации на основе интегрированной модели оценки.

Ключевые слова: ГЧП, экономическая трансформация, субъект предпринимательства, финансовая поддержка, кредитные ресурсы, рентабельность, задолженность, финансовая устойчивость, макроэкономические риски.

KIRISH

Bugungi globallashuv va iqtisodiy tizimlarning tarkibiy o'zgarishlari davrida davlatlar oldida iqtisodiyotni transformatsiyalash jarayonini samarali tashkil etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Iqtisodiy transformatsiya jarayonlari, avvalo, iqtisodiyotning institutsional asoslarini modernizatsiya qilish, davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish, bozor mexanizmlarini chuqurlashtirish va investitsiyaviy muhitni yaxshilash bilan chambarchas bog'liqdir. Mazkur jarayonda davlat va xususiy sektor hamkorligining yangi shakllari, jumladan, davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlari alohida ahamiyatga ega.

DXSh mexanizmi davlat resurslaridan samarali foydalanish va xususiy sektor salohiyatini jalb etish orqali infratuzilma hamda ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, transport, energetika, ta'lim, sog'liqni saqlash, kommunal xo'jalik va ijtimoiy infratuzilma tarmoqlarida DXSh loyihalari orqali xususiy sektor investitsiyalarini jalb etish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu bilan birga, DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy qo'llab-quvvatlanish tizimi hamda ushbu tizimni baholash metodologiyasini yanada takomillashtirish zarurati amaliyotda dolzarb bo'lib qolmoqda.

Moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojning yuqoriligi, kredit resurslari qiymati, bank tizimining ehtiyotkor yondashuvi, rentabellik darajasi, institutsional muhitning rivojlanish bosqichi, makroiqtisodiy omillar va valyuta risklari DXSh loyihalarining moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholashda aniq indikatorlar tizimi, integrallashgan baholash modeli va risklarni hisobga oluvchi metodik yondashuvlarni takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash usullarini takomillashtirish, mavjud masalalarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish ushbu tadqiqotning asosiy maqsadini tashkil etadi.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- DXSh mexanizmlarining iqtisodiy transformatsiya sharoitidagi o'rnini ilmiy asosda tahlil qilish;
- tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholashga doir mavjud yondashuvlarni o'rganish;
- moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimida uchrayotgan dolzarb masalalarni aniqlash;
- baholash indikatorlarini takomillashtirishga qaratilgan metodik model ishlab chiqish;
- amaliy taklif va tavsiyalarni shakllantirish.

Mazkur maqola ilmiy jihatdan DXSh loyihalarining moliyaviy barqarorligini oshirish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish bo'yicha metodologik asoslarni kengaytirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlari iqtisodiy adabiyotlarda davlat investitsiyalarining cheklanganligi sharoitida infratuzilmaviy rivojlanishni ta'minlash, xususiy sektor kapitalini jalb qilish hamda davlat xizmatlari samaradorligini oshirishning muhim institutsional shakli sifatida talqin etiladi. Jahon amaliyotida DXSh konsepsiyasi "public-private partnership" tushunchasi asosida keng qo'llanilib, uning nazariy asoslari institutsional iqtisodiyot, davlat moliyasi va loyihaviy moliyalashtirish (project finance) konsepsiyalari bilan uzviy bog'liq holda shakllangan.

Klassik iqtisodiy nazariyalar nuqtayi nazaridan DXSh davlat va xususiy sektor manfaatlarini uyg'unlashtiruvchi mexanizm sifatida ko'rib chiqiladi. Xususan, D. Nort institutsional rivojlanish nazariyasida samarali institutlar iqtisodiy o'sishning asosiy omili ekanligini ta'kidlab, DXSh institutlari ham iqtisodiy transformatsiya jarayonida samarali resurs taqsimotini ta'minlashga xizmat qilishini qayd etadi.

Jahon banki va OECD kabi xalqaro tashkilotlar DXSh loyihalarini boshqarish va moliyalashtirish bo'yicha keng ko'lamlı metodik tavsiyalar ishlab chiqqan. Ushbu tavsiyalarda DXSh loyihalarining moliyaviy barqarorligini baholash, risklarni taqsimlash, "value for money" (VfM) tahlili hamda fiskal risklarni monitoring qilish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham DXShning iqtisodiy mohiyati, uning huquqiy asoslari va moliyalashtirish mexanizmlariga doir tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, O'zbekiston iqtisodiyoti sharoitida DXShni rivojlantirish masalalari davlat budjeti yukini optimallashtirish, xususiy investitsiyalarni jalb qilish hamda ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilish bilan bog'liq ekanligi ilmiy ishlarda ta'kidlangan.

Biroq adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash bo'yicha kompleks metodologik yondashuvlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Ko'pgina tadqiqotlarda moliyaviy barqarorlik alohida indikatorlar orqali baholanadi, ammo integrallashgan baholash modeli hamda risk omillarini kompleks hisobga oluvchi mexanizmlar yetarlicha yoritilmagan.

Shuningdek, iqtisodiy transformatsiya sharoitida DXSh loyihalariga ta'sir qiluvchi makroiqtisodiy omillar — inflyatsiya darajasi, valyuta kursi o'zgarishi, foiz stavkalari dinamikasi hamda davlat qarzi bilan bog'liq fiskal risklarni baholash metodikasi bo'yicha ham ilmiy izlanishlarni yanada kengaytirish zarurati mavjudligi aniqlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

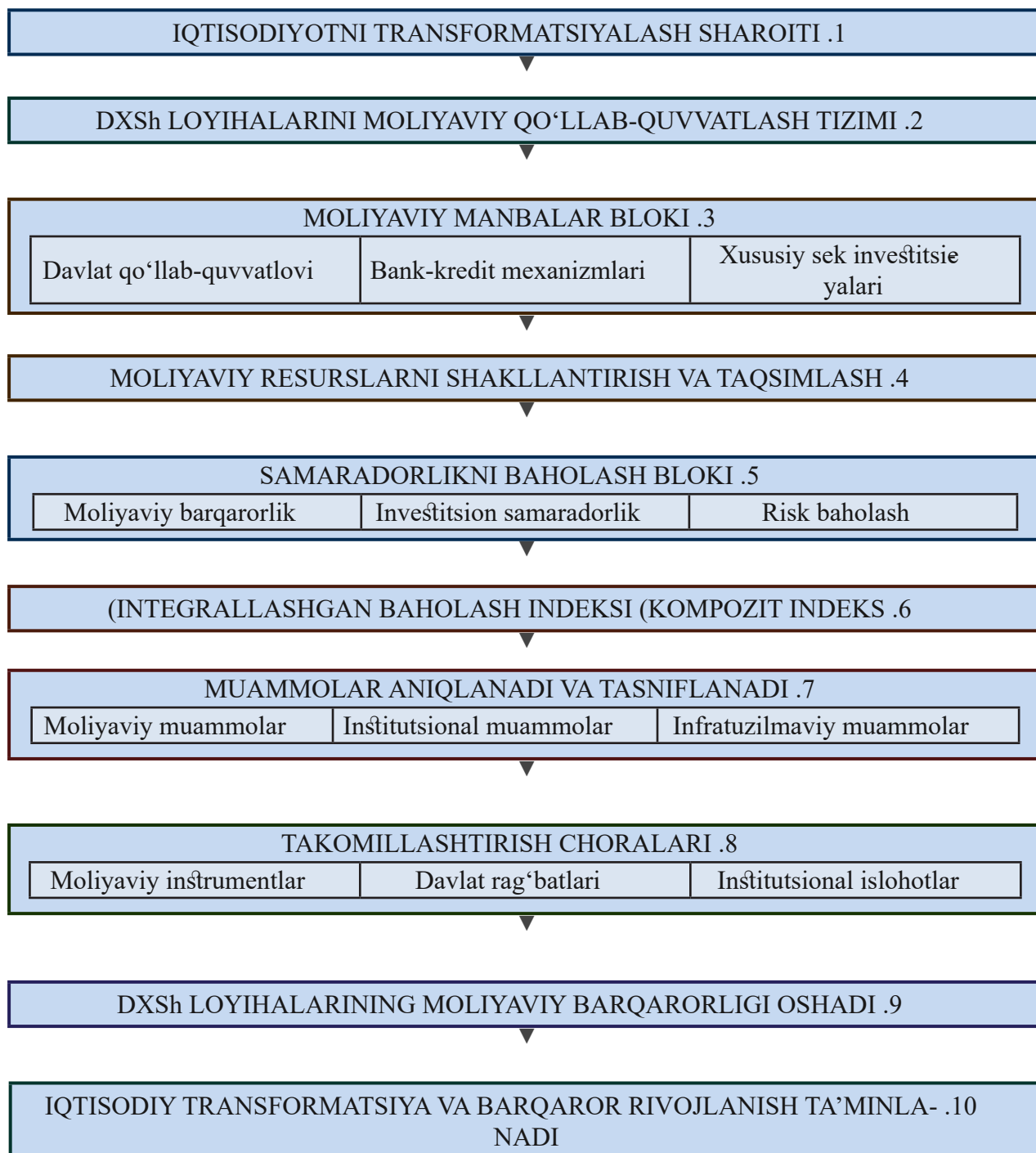
Mazkur maqolada DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash usullarini takomillashtirish masalasi kompleks ilmiy yondashuv asosida tadqiq etildi.

Tadqiqot metodologiyasi tizimli tahlil, qiyosiy yondashuv, institutsional tahlil, iqtisodiy-statistik metodlar hamda ekspert baholash usullariga tayangan holda shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

DXSh asosida amalga oshirilayotgan loyihalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarida davlat investitsiyalarini to'ldiruvchi muhim moliyaviy manba sifatida namoyon bo'lmoqda. Biroq loyihalarning moliyaviy barqarorligi ko'p jihatdan tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati, kreditlash shartlari, davlat tomonidan taqdim etilayotgan kafolatlar hamda subsidiya mexanizmlarining samaradorligiga bog'liqdir (1-rasm).

1-rasm. Iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida DXSh loyihalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va baholashning integrallashgan modeli¹

1 Muallif ishlanmasi

Mazkur mexanizm DXSh loyihalarida moliyaviy resurslarni shakllantirish, ularni taqsimlash hamda samaradorligini baholash bosqichlarini kompleks tizim sifatida aks ettiradi. Jarayon moliyaviy barqarorlik, investitsion samaradorlik va risk indikatorlari asosida integrallashgan indeks orqali baholanadi. Natijalarga ko'ra moliyaviy, institutsional hamda infratuzilmaviy masalalar aniqlanib, ularni bartaraf etish uchun moliyaviy instrumentlarni kengaytirish, davlat rag'batlarini kuchaytirish va institutsional islohotlarni amalga oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

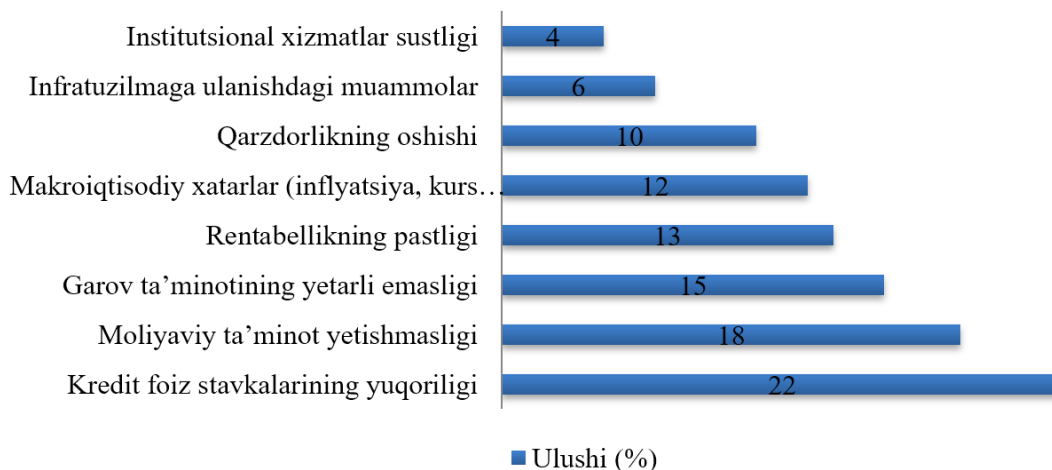
Amaliyot shuni ko'rsatadiki, DXSh loyihalarini moliyalashtirish jarayonida quyidagi masalalar mavjud:

- uzoq muddatli kredit resurslarining yetarli emasligi;
- banklar tomonidan qo'llanilayotgan foiz stavkalarining yuqoriligi;
- kredit ta'minoti uchun talab qilinadigan garov bazasining cheklanganligi;
- davlat kafolatlarini taqdim etish mexanizmlarining murakkabligi;
- loyihaviy moliyalashtirish instrumentlarining rivojlanish darajasi yetarli emasligi.

Mazkur omillar natijasida DXSh loyihalarining moliyaviy modeli har doim ham yetarli darajada barqaror shakllanmaydi va investitsion jozibadorlik darajasiga ta'sir ko'rsatadi.

DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash amaliyotida ham bir qator cheklovlar uchraydi. Jumladan, baholash jarayonida moliyaviy ko'rsatkichlar tizimi fragmentar shaklda qo'llanilib, kompleks indekslashtirilgan baholash tizimi yetarli darajada shakllanmagan. Shuningdek, risk omillari — inflyatsiya, valyuta kursi, foiz stavkalari o'zgarishi va makroiqtisodiy risklar — baholash tizimiga to'liq integratsiya qilinmagan.

Bundan tashqari, DXSh loyihalarida fiskal risklarni baholash va monitoring qilish mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurati mavjud bo'lib, bu davlat budjeti barqarorligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligi ko'rsatkichlari asosan qisqa muddatli moliyaviy hisobotlar asosida baholanmoqda, uzoq muddatli prognozlash va stress-test metodlaridan foydalanish amaliyotini kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi (2-rasm).

2-rasm. DXSh loyihalarida moliyaviy resurslar yetishmasligiga ta'sir qiluvchi omillar ulushi²

Tadqiqot natijalariga ko'ra, DXSh loyihalarida moliyaviy qo'llab-quvvatlashni baholash uchun quyidagi indikatorlar tizimini joriy etish maqsadga muvofiq:

- moliyaviy barqarorlik indikatorlari: kapital yetarliligi, aktivlar rentabelligi, o'z kapitali rentabelligi;
- likvidlik indikatorlari: joriy likvidlik koeffitsiyenti, tezkor likvidlik koeffitsiyenti;
- qarzdorlik indikatorlari: qarz/kapital nisbati, foizlarni qoplash koeffitsiyenti;
- investitsion samaradorlik indikatorlari: NPV, IRR, qoplanish muddati;
- risk indikatorlari: valyuta riski koeffitsiyenti, foiz riski koeffitsiyenti, stress-test natijalari.

Mazkur ko'rsatkichlar asosida integrallashgan baholash indeksini ishlab chiqish DXSh loyihalarining moliyaviy holatini obyektiv va tizimli baholash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida DXSh asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini baholash metodologiyasini yanada

2 Muallif ishlanmasi

takomillashtirish zarur. Moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojning yuqoriligi, kredit resurslari qiymati, rentabellik darajasi, makroiqtisodiy risklar hamda institutsional xizmatlar infratuzilmasining rivojlanish bosqichi DXSh loyihalarining barqaror rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Baholash usullarining fragmentar xarakterga ega bo'lishi va risk omillarining yetarli darajada hisobga olinmasligi loyihalarning investitsion jozibadorligiga ta'sir qilmoqda. Shu sababli DXSh loyihalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash samaradorligini kompleks baholash uchun integrallashgan indekslash modelini joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Shu bilan birga, quyidagi yo'nalishlarda amaliy choralarni kuchaytirish zarur:

- DXSh loyihalari uchun uzoq muddatli kredit resurslarini rivojlantirish va foiz stavkalarini subsidiya qilish mexanizmlarini kengaytirish;
- moliyaviy qo'llab-quvvatlash samaradorligini baholash uchun indikatorlar tizimini standartlashtirish hamda integrallashgan indeks modelini amaliyotga tatbiq etish;
- institutsional muhitni rivojlantirish, DXSh loyihalarini qo'llab-quvvatlovchi maslahat va axborot xizmatlari samaradorligini oshirish;
- risklarni boshqarish va monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish;
- loyihaviy moliyalashtirish instrumentlarini keng joriy etish.

Mazkur takliflarning amalga oshirilishi DXSh asosidagi loyihalarning moliyaviy barqarorligini oshirish, tadbirkorlik subyektlarining investitsion faolligini rag'batlantirish hamda iqtisodiy transformatsiya jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 10.05.2019-yildagi "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi O'RBQ-537-sonli Qonuni <https://lex.uz/ru/docs/-4329270>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy transformatsiya va investitsiyalarni rag'batlantirishga oid qaror va farmonlari.
3. World Bank. Public-Private Partnerships Reference Guide. — Washington, 2020.
4. OECD. Principles for Public Governance of Public-Private Partnerships. — Paris, 2019.
5. IMF. Fiscal Risk Management in Public-Private Partnerships. — Washington, 2018.
6. Yescombe E. R. Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance. — Elsevier, 2017.
7. Grimsey D., Lewis M. K. Public Private Partnerships: The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance. — Edward Elgar Publishing, 2019.
8. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. — Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
9. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
10. [PPP Knowledge Lab](#) — PPP Project and Finance Tools xalqaro elektron resursi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
